

Sprawozdanie

Komisji obranej do rozpoznania reformy składu Sejmu i sejmowej ordynacji wyborczej.

Do rozpoznania wniosku rządowego o zmianie §§. 11. i 13. sejmowej ordynacji wyborczej obraną została komisya, której Wysoki Sejm uchwałą z dnia 24. Listopada b. r. poruczył także zbadanie reformy składu Sejmu i sejmowej ordynacji wyborczej w ogólności, i przedłożenie stosownych wniosków.

Komisya ta rozpoznawała sposoby zaradzenia niestosownościom ustawy terażniejszej. Podniesiono w jej łonie szczególnie wnioski do zmiany zasady reprezentacji interesów, przewodniczącej w ustawie. Komisya nie mogła wchodzić w rozbiór szczegółowy tych wniosków, gdyż one były zawisłe od przyszłego podziału terytoryalnego kraju, który jeszcze nie jest wprowadzonym.

Do reformy częściowej, od przyszłej organizacji kraju nie zawisłej, przedstawiły się komisji dwie drogi.

Pierwszą jest powtórzenie wniosku o powiększenie liczby posłów z miast bez umniejszenia liczby posłów innych. Wniosek podobny postawiony był z powodu licznych petycyj gmin miejskich, przez Wydział krajowy na przeszłej sesji sejmowej. Zawierał w sobie ten wniosek zmianę §. 3. statutu krajowego; potrzebował więc, aby był uchwalonym w Sejmie, $\frac{2}{3}$ części głosów; tej większości wprawdzie nie otrzymał; miał jednak znaczną większość absolutną, bo na 60tem posiedzeniu przeszłej sesji sejmowej głosowało za nim 72, a przeciw 52 posłów.

Drugą drogą do reformy byłoby oddzielenie gmin miejskich od gmin innych, przyznanie pierwszym osobnej reprezentacji z umniejszeniem liczby posłów z reszty gmin, lub też powiększenie liczby wyborców z okręgów gmin wiejskich, przez policzenie do wyborców (obраних z gmin) takich osób, które czy to wyższym podatkiem, czy też inteligencją swoją dałyby większą rękojmię dokładnego zrozumienia spraw i potrzeb ogółu dotyczących, a więc także większą rękojmię stosownego wyboru posłów. Jakkolwiek ta ostatnia reforma łatwiejszą jest do przeprowadzenia w Sejmie, bo obejmuje tylko zmianę sejmowej ordynacji wyborczej, więc podług §. 52. tej ordynacji wymaga tylko absolutnej większości głosów, to jednak uszczupla ona po części prawo wyborcze mieszkańców gmin wiejskich. Konieczność takiego uszczuplenia nastąpiłaby zdaniem komisji dopiero wtedy, gdyby i na tej sesji nie można otrzymać $\frac{2}{3}$ głosów dla zadośćuczynienia słusznym żądaniom miast. Wołała więc komisya ponowić wniosek o powiększenie liczby posłów z miast, bez umniejszenia liczby posłów gmin innych i bez zmiany w sposobie obierania tych ostatnich. Gdyby jednak wniosek ten i tym razem nie otrzymał potrzebnej większości głosów, zastrzega sobie komisya postawienie wniosków innych, jakie do reformy ordynacji wyborczej za potrzebne uzna.

Powody przemawiające za powiększeniem liczby posłów z miast, wyłożone są obzernie w sprawozdaniu Wydziału krajowego, wniesionem na 60tem posiedzeniu przeszłej sesji sejmowej. Odwołujemy się do tego sprawozdania, a tu mniemamy dostatecznem przytoczyć, że miasta w licznych petycjach użalały się na niedostateczną elementu miejskiego w Sejmie reprezentację, i że element miejski w naszym Sejmie nietylko daleko słabiej jest reprezentowany, niż w innych prowincjach Austrii, lecz także daleko słabiej, niż mu to słusznie w naszym kraju należy, przez wzgląd na jego ważność, przez wzgląd na siły intelektualne w miastach zebrane, a nawet przez wzgląd na wysokość ciężarów, jakie na gminy miejskie

przypadają; gdy bowiem z ogólnej cyfry podatków bezpośrednich w kraju opłacanych, miasta i miasteczka ponoszą 27½%, mają one reprezentację w Sejmie, która wynosi tylko 14½% ogólnej liczby posłów przez innych mieszkańców kraju obieranych *)

Nie idzie tu o wyłączenie wszystkich lub znacznej liczby gmin miejskich od gmin wiejskich, i o przyznanie pierwszym prawa wybierania posłów osobnych, lecz głównie na tem zależeć powinno, aby elementowi miejskiemu dać w Sejmie należną mu wagę przez dopuszczenie nowych posłów z miast, w których ten element najbardziej jest rozwinięty. Z tej więc już przyczyny nie poszła większość komisji za wnioskiem Wydziału krajowego, na przeszłej sesji przedłożonym, który łączył 5 do 9 gmin miejskich mniejszych i większych, znacznie od siebie odległych, w jeden okręg wyborczy, a dla ułatwienia wyborów usuwał wybory bezpośrednie, i wprowadzał mniej odpowiednie wybory dwustopniowe.

Nie rozciągając więc prawa wyboru posłów na wszystkie te miasta, które projekt Wydziału krajowego od gmin wiejskich wyłączał; wnosi komisja, aby liczbę posłów z miast już nie o 14, jak proponował Wydział krajowy, lecz tylko o 12 powiększyć.

Z tych nowych posłów powinno zdaniem komisji przypaść trzech na Lwów, a dwóch na Kraków. We Lwowie bowiem i Krakowie skupia się nie tylko ruch przemysłu i handlu naszego kraju, lecz są te miasta zarazem siedzibą sądów wyższych i urzędów; posiadają one uniwersytety i inne wyższe zakłady naukowe; są siedzibą instytutów naukowych i kredytowych, które mają na celu udoskonalenie różnych gałęzi wiadomości i przemysłu, i siedzibą znacznych przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych. Zbiegają się więc we Lwowie i Krakowie czynniki większych krajowych interesów, obejmujące stosunki i potrzeby całego kraju, stanowiące szkołę praktyczną, gdzie dojrzewają, wyrabiają się i udoskonalają cenne siły, jakie w reprezentacji kraju do stosownego spełnienia jej zadania są potrzebne. Nawet ze względu na ciężary podatkowe, jakie Lwów i Kraków ponoszą, należy się tym miastom w stosunku do reszty kraju znacznie większa liczba posłów w Sejmie, niż ją mają teraz. **)

Oprócz powiększenia liczby posłów ze Lwowa i Krakowa wnosi komisja, aby prawo wybierania osobnych posłów przyznać 7miu miastom, które po miastach, mających już prawo wybierania posłów do Sejmu, są najważniejszymi w kraju naszym pod względem przeważającego w nich interesu handlowego i przemysłowego.

Miasta te są:

	Ludność	Ilość podatku w r. 1860 złr.	Liczba przemy- słowców
Śniatyn	11 380	8.450	935
Buczacz	9 050	10.584	570
Tyśmienica	8.270	9.309	453
Gródek	7.603	11 947	196
Brzeżany	7.506	10.657	356
Złoczów	5 897	14.791	630
Bochnia	5.766	8.474	203

*) Ogólna suma podatków bezpośrednich w Galicyi i W. Ks. Krakowskiem wynosiła w r. 1860 około 5,880.000 złr.; z tej sumy przypada na gminy miejskie 1,561.000 złr. Liczba posłów w Sejmie jest 151, a po odtrąceniu 8 arcybiskupów i 2 rektorów wszechnic, zostaje 141 posłów wybieranych, z tych wybierają miasta 20.

**) Cała Galicya z W. Ks. Krakowskiem opłacała w r. 1860 podatku bezpośredniego z dodatkiem ¼ około 5,880.000 złr. Z tego płacił Lwów 377.000 złr. Kraków około 194.000 złr. Obadwa miasta razem 571.000 złr. więc Lwów płacił około 6¼%, Kraków 3¼%, obydwie miasta razem 9½% ogólnej sumy podatków. Z pomiędzy 141 posłów wybranych w Sejmie, ma Lwów 4, Kraków 3, razem 7, więc na Lwów przypada około 3%, na Kraków 2%, na te obydwa miasta 5% ogólnej liczby posłów.

Najmniejsze z tych miast, Bochnia, ma z powodu górniczego swego przemysłu pewną odrębność zasługującą na reprezentację w Sejmie; zaś wszystkie te miasta są pod względem ludności i podatku po części znaczniejzemi, a po części mało co mniejszemi od kilku miast, które mają już dziś swoich posłów jako to:

	Ludność	Ilość podatku	Liczba przemysłowców
		złr.	
Biała	5.249	12.945	272
Nowy-Sącz	6.258	13.939	407
Jarosław	9.126	18.177	621
Stryj	9.862	12.917	411
Drohobycz	12.201	10.664	855

Podniesiony był w komisji także wniosek, aby pomiędzy warunkami obieralności żądać od posła pewnego stopnia wykształcenia lub ukończenia pewnych szkół. Nie mogła jednak większość komisji przychylić się do takiego wniosku; pominąwszy bowiem trudności ujęcia w normy owego wykształcenia potrzebnego posłowi, nie mogła komisja już w ogóle zgodzić się z zasadą, któraby krępowała obywateli wyborców w wyborze takiego posła, w jakim największe pokładają zaufanie.

O wniosku rządowym, odnoszącym się do zmiany §§. 11. i 13. Ustawy wyborczej, nie może jeszcze komisja przedłożyć sprawozdania Wysokiemu Sejmowi. Inaczej bowiem wypadnie układ tych §§., jeżeli Wysoki Sejm do wniosku komisji o powiększenie liczby posłów z miast się przychyli, i na teraz żadnych innych donioślejszych reform w składzie Sejmu i w Ustawie wyborczej nie zażąda; inaczej zaś wypadłby ten układ, gdyby Wysoki Sejm przyjmując powiększenie liczby posłów miejskich, wybór tych posłów nie z samych miast pojedynczych lecz w całości lub po części z grup gmin miejskich wykonanym mieć zechciał; inaczej nakoniec wypadnie proponować układ tych §§., jeżeli Wysoki Sejm nie uchwali powiększenia liczby posłów miejskich, a komisja w moc uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 24. Listopada b. r. będzie zniewolona proponować inne reformy samej tylko Ustawy wyborczej.

Zastrzega więc sobie komisja rozpoznanie rzeczzonego przedłożenia rządowego i złożenie o nim sprawozdania, po uchwale Wysokiego Sejmu o wniosku względem powiększenia liczby posłów miejskich.

Odnosnie do tego ostatniego wniosku proponuje komisja dwie Ustawy do uchwalenia.

W pierwszej $\frac{1}{2}$ zawarty jest nowy układ §. 3. statutu krajowego, który prócz projektowanego $\frac{1}{2}$ teraz powiększenia liczby posłów z miast, obejmuje także postanowienia Ustawy z d. 20. Września 1866, która zawiera dodatek do §. 3. statutu krajowego przyznający biskupowi krakowskiemu i administratorom dyecezyj prawo zasiadania w Sejmie; sądziła bowiem komisja, iż stosowniej jest uchwalić nowy układ §. 3. statutu krajowego, niż opatrywać go drugim już dodatkiem.

Druga ustawa $\frac{2}{2}$ obejmuje dotyczące zmiany §§. 2. i 3. sejmowej ordynacji wyborczej. $\frac{2}{2}$

Komisja uprasza, Wysoki Sejm raczy załączone dwie Ustawy uchwalić.

Lwów dnia 11. Grudnia 1863.

Prezydujący komisji
Smarzewski wł. r.

Sprawozdawca
Krzeczunowicz wł. r.

U s t a w a

z dnia

dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Ks. Krakowskiego
zmieniająca §. 3. Statutu krajowego z 26. Lutego 1861.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego, rozporządzam co następuje:

Art. I.

Postanowienia §. 3. Statutu krajowego z d. 20. Lutego 1861 i Ustawy z 20. Września 1866, zawierającej dodatek do §. 3. Statutu krajowego (Dz. u. i rozp. kraj. Nr. 22) znoszą się.

§ 3. Statutu krajowego ma brzmieć jak następuje:

Sejm krajowy składa się ze stu sześćdziesięciu trzech członków mianowicie:

- a) z trzech arcybiskupów lwowskich, biskupa krakowskiego, dwóch biskupów przemyskich, biskupa tarnowskiego i biskupa stanisławowskiego a względnie aż do jego instalacyi z gr. kat. sufragana lwowskiego; w razie wakującej stolicy arcybiskupiej lub biskupiej, administrator diecezji jest członkiem Sejmu krajowego.
- b) z rektorów uniwersytetów krakowskiego i lwowskiego;
- c) ze stu pięćdziesięciu trzech posłów wybranych, a to:
 - I. z czterdziestu czterech posłów z klasy wielkich posiadaczy gruntowych;
 - II. z trzydziestu pięciu posłów miast w ustawie wyborczej wymienionych, i Izb handlowych i przemysłowych.

III. z siedmdziesięciu czterech posłów reszty gmin Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielk. Ks. Krakowskiego.

Art. II.

Ustawa niniejsza wchodzi w moc obowiązującą od pierwszych po jej ogłoszeniu powszechnych wyborów do Sejmu.

Art. III.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministrowi Stanu.

U s t a w a

z dnia

dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Ks. Krakowskiego,
zmieniająca §§. 2. i 3. sejmowej ordynacyi wyborczej
z dnia 26. Lutego 1861 r.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi i Wielkiego Księstwa Krakowskiego, rozporządzam co następuje:

I.

Postanowienia §§. 2. i 3. sejmowej ordynacyi wyborczej z dnia 26. Lutego 1861 znoszą się w ich obecnej osnowie, i mają brzmieć jak następuje :

§. 2

Dla wyboru posłów z miast tworzą miasta:

a) Lwów, b) Kraków, c) Przemyśl, d) Stanisławów, e) Tarnopol, f) Brody, g) Jarosław, h) Drohobycz, i) Biała, k) Nowy-Sącz, l) Tarnów, m) Rzeszów, n) Sambor, o) Stryj, p) Kołomyja, q) Śniatyn, r) Tyśmienica, s) Buczacz, t) Brzeżany, u) Złoczów, w Gródek, x) Bochnia, każde jeden okręg wyborczy i są oraz miejscami wyborów.

§. 3.

Lwów wybiera siedmiu, Kraków pięciu posłów, a każde z innych w §. 2. wymienionych miast po jednym.

Wszyscy do wyboru uprawnieni każdego miasta tworzą jedno ciało wyborcze.

II.

Ustawa niniejsza wchodzi w moc obowiązującą od pierwszych po jej ogłoszeniu powszechnych wyborów do Sejmu.

III.

Wykonanie tej Ustawy polecam Mojemu Ministrowi Stanu.

U S A

Z drukarni K. Pillera 1866.